

Doplnění Metodiky pro přípravu dětí na odchod z DD

Metodika pro přípravu dětí na odchod z DD v Královéhradeckém kraji byla zpracována v roce 2021 pracovní skupinou odborníků v problematice dospívajících z dětských domovů. Níže byla vyhodnocena dle aktivity Příprava mladých dospívajících na odchod z dětských domovů, která probíhala v rámci projektu Podpora procesu transformace péče o ohrožené děti v Královéhradeckém kraji v období duben 2023 až červen 2025. V dubnu 2025 byl realizován workshop „Vraťme dospívajícím dětem z dětských domovů hlas. Jejich hlas“, kterého se účastnili zástupci OSPOD, DD a sociálních služeb. Do doplnění metodiky byly použity rovněž informace z dotazníků zpětných vazeb na tento workshop.

„Pokud působíme na dospívajícího z dětského domova, pak s vědomím, že čas tohoto působení je omezený. Čas, kdy se může bezpečně seznámit, projevit, tvořit svá první přání a sny, se mu oproti dětem z rodin krátí rychleji. A brzy může na všechno zůstat sám. Pro OSPOD jeho „případ“ skončí v 18letech. Pro DD může skončit nečekaně, pokud mladý dospělý změní svůj životní směr, mnohdy pro něj rizikově. Dospívajícího čeká období dospělosti, pak i čas s jeho vlastní rodinou... Je možné, že i jeho děti jednou budou řešit nestabilitu a pocit vykořenění jako on sám a budou se potýkat s obdobnými traumaty. Pomoc dospívajícímu dítěti z DD a tato metodika řeší přítomné okamžiky během pár let dospívání. Se svým životem v dospělosti bude tento člověk pravděpodobně na vše již sám....“

Mia Magenheimová

„Počátečním podnětem k vzniku této metodiky byla reportáž v ČT, která se zabývala dětmi odcházejícími z DD. Tehdy jsem si uvědomil, že vlastně ani nevím, jak je tato oblast systémově uchopená nejen na území ČR, ale hlavně u nás v kraji. Že existují standardy sociálně právní ochrany, které tuto oblast ve standardu 14 upravují, je věc jedna, ale jaká je praxe? To byl prvopočátek a zjištění nebylo vůbec příjemné, prostě standard existuje, plní se, ale v praxi mnoho nepřináší. To bylo prvopočátkem vzniku pracovní skupiny, kde jsme spojili kolegy z OSPOD, DD, ÚP, odboru školství, SAS atd. Společným výsledkem byl vznik „Metodiky“, která byla i odpřipomínkována všemi OSPOD i DD. Vzhledem k tomu, že cítíme velký dluh v naší práci směrem k této skupině dětí, byl další krok ověřit, jak se metodika ujala v praxi, jak se opravdu postupuje, co by se dalo zlepšit a co jsou vlastně zásadní potřeby pro děti, které žijí v DD a připravují se na odchod z tohoto zařízení. Na to měl odpověď pilotní projekt, v rámci kterého se ověřovalo, zda lze podle manuálu postupovat, zda to přináší kýžené výsledky a jaká je skutečnost v terénu. Kolegyně Mia Magenheimová, která tuto aktivitu vedla, však v praxi narazila na „úřední zed“ OSPOD a DD. Díky jejímu úsilí se jí postupně podařilo některé kolegy přivést minimálně k zamyšlení, proč je nutná změna přístupu, proč nemůžeme s těmito dětmi jednat jako doposud, proč je potřeba skutečně individuální přístup, proč je potřeba jim dát a hlavně slyšet jejich hlas. Navazující workshop ukázal, jak tato zjištění jsou důležitá, a jak je nutné naše postupy změnit a hlavně změnit naše myšlení. Metodika, která tedy byla vytvořena, bude na základě zjištěných podnětů upravena a budou v ní zaneseny zjištěné poznatky, postřehy, které jsou důležité pro nutnou změnu našeho přístupu. Budu rád, když oblast

mladých dospělých budeme vnímat jinak, být více empatický směrem k těmto „dětem“, ale i jejich rodině a jejich okolí. Je potřeba slyšet jejich potřeby, sny a přání a pokusit se je provést na cestě, která je pro ně složitá a na kterou oni, na rozdíl od nás, nemají nikoho, kdo by jim pomáhal, kdo by je vyslyšel nebo je občas podpořil, tak jako nás kdysi v těchto důležitých letech podpořili naši rodiče. Děkuji všem kolegům za tento přístup.“

Václav Mackerle

(citace z metodiky byly níže **barevně** odlišeny)

Strana 5

„Hlavní myšlenkou manuálu je vtáhnout všechny zainteresované subjekty do přípravy a realizace péče o dospívající a mladé dospělé.“

-a vtáhnout je tak, aby navzájem spolupracovali. Ukázalo se, že právě vzájemná spolupráce je pro pomoc dospívajícím dětem z dětských domovů zásadní.

Je síť kolem dítěte (DD, OSPOD, doprovázející...) jednotná, nebo jde každý izolovaně svou cestou podpory dítěti? Pro dítě je důležité, aby dospělí na případovém setkání vytvořili **setkání stejně naladěných lidí, kteří drží při sobě**. Mladý člověk velmi dobře vnímá atmosféru setkání, a od toho se odvíjí důvěra, s jakou k nám bude přistupovat ve sdílení svých skutečných přání ohledně budoucnosti.

K poměrně velké nejednotnosti dochází například cca půl roku před zletilostí, kdy se do procesu přípravy na odchod vloží sociální kurátor. Stává se dokonce, že jednotný (dohodnutý) postup DD + OSPOD + dospívající je změněn kurátorem, aniž by DD o tom byl informován.

Strana 10 až 11

1. PŘÍPADOVÁ KONFERENCE

Oproti životu v rodině s sebou ústavní péče přináší úskalí jakéhosi „veřejného“ života dítěte z DD. Nikdo by nechtěl, aby jeho soukromí byla věc veřejná. **Kolik lidí se kolem dítěte pohybuje a hájí jeho zájmy?** A jak to na něj působí? Měníci se sociální pracovníci OSPOD, vychovatelé v DD, sociální kurátor, možná terapeut, doprovázející, učitel, možná stále někdo z rodiny... Po tomto dítěti pak chceme, aby se veřejně otevřelo a sdílelo svá přání a představy – kolika lidem? Rodina se spojí, aby podpořila dítě v jeho životních krocích. Setkání podpůrných osob s dítětem je přínosné i pro dítě v ústavní péči, avšak za předpokladu, že setkání bude pro dospívajícího citově bezpečné, v podpůrném prostředí, v pozitivním duchu, bude na něj připraveno a bude jej moci samo tvořit.

Problémem kontaktů OSPOD s dětmi se ukázala jistá **nestabilita doprovázení OSPOD**. Děti vídají sociálního pracovníka jednou za 3 měsíce. Kolik klíčových sociálních pracovníků OSPOD dospívající během svého dospívání potká a kolika z nich sděluje svůj příběh, své pocity, a jak to na něj působí? V této aktivitě projektu se během dvou let vyměnil 11 dětem ze 13 sociální pracovníci OSPOD (většinou z důvodů vnitřních změn chodu OSPOD). Některým dětem se změnil pracovník i opakovaně během roku. Přičemž o změnách klíčových pracovníků

se často DD dozvídají až při otevření některých záležitostí kolem dítěte, většinou jsou informovány tedy nahodile zpětně. Měníci se sociální pracovníci OSPOD těžce navazují autentický vztah s dítětem. Není čas a prostor na navázání důvěry. Děti se hůře na nového pracovníka naváží, aby mu důvěřovaly a otevřeně mu sdělovaly svá přání a cíle. Naopak při takovéto formě práce se OSPOD soustředí spíše na „problémy“, nedostatky, nápravu – to je však v rozporu s podporou dítěte v jeho budoucnosti, tak, jak ji ono samo vnímá. Je proto nutné co nejméně měnit klíčové sociální pracovníky z důvodu vnitřního chodu fungování OSPOD a je nezbytné aktivní propojení pracovníků OSPOD s DD.

Případové konference, ale **i jiné druhy setkání podpůrné sítě kolem dítěte a především pro něj samotné**, se ukazují cenným a nepostradatelným nástrojem při přípravě mladých dospívajících na jejich život. Je ideální, aby se uskutečňovaly **nejpozději od 14 let věku dítěte pravidelně**. Jednorázovost ztrácí efekt!

Pro realizaci případových setkání platí – čím dříve se všichni na společném setkání potkají a dohodnou, tím dříve najdou jeden směr.

Děti je třeba na tato setkání připravit. Jsou nejisté, nemají odvalu a mnohdy ani neumí nahlas sdílet, co by si přály, a už vůbec ne ve skupině dospělých. Často se stává, že se jim vnitřně odvíjí jiný příběh jejich budoucnosti, než je sociálními pracovníky řešeno navenek. V budoucnu, kdy z dětského domova odejdou, pak směřují ke svým přáním, která byla doposud skrytá (např. vrátit se do rodiny), což bohužel nemusí mít dobré konce (např. dospělí zneužijí peníze, se kterými z DD odchází). Je tedy vhodné dospívající na tato setkání připravit a otevřít i případné obavy, citlivě o nich hovořit a hledat společně cesty, jak je zmírnit.

V praxi se v této aktivitě projektu ukázalo, že případová setkání na podporu dítěte z DD v jeho budoucnosti **byla podhodnocena**. Mnohdy jsou na uskutečnění dětské domovy samy, setkávají se s dítětem v úzkém kruhu dítěte-vychovatelé. Nebo se tato setkání konají pouze formálně, krátce před 18. rokem. Témata dětí se dospělým často zdála pomíjivá, proměnlivá v čase, a nevěnovali jim důležitost. Avšak, i když se identita dítěte ve věku 14 až 18 let mění, je pro dospívajícího cenné právě v této době mu naslouchat, aby mohl změnami bezpečně projít a ukotvit se v tom, co je mu blízké. Aby si vyzkoušel i chybovat ve svých záměrech a hledat nové alternativy. Aby cítil podporu a zájem okolí. Vždyť tak by se to dělo za normálních okolností v rodině. Ukazuje se, že pokud se dospívajícím pravidelně někdo věnuje, naváže s nimi **důvěru**, je schopen snadněji aktivovat témata dětí, která by jinak byla zapouzdřena a děti by je řešily až v dospělém věku (návštěva biologické rodiny na druhém konci republiky, příprava na budoucí povolání apod.). Velmi se osvědčila **na těchto setkáních přítomnost doprovázejícího** (jako někoho, s kým má dospívající již důvěrný vztah).

2.1.2. Cíle případové konference

- Reagovat na vzniklou situaci ohroženého dítěte nebo jeho rodiny.
- Vyhodnotit situaci dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení.

- Vytvářet osobní kontakty a podpůrnou síť rodině.
- Aktivizovat rodinu.
- Koordinovat péči.
- Získat nástroj pro kontrolu plnění domluvených kroků

Další specifické cíle u případové konference zaměřené na podporu budoucnosti dítěte

- Sjednotit se s ostatními v síti v podpoře dítěte.
- Umožnit dospívajícímu, aby porozuměl své minulosti a integroval ji.

Stává se, že dítě ani v 15 letech nezná svou **minulost, proč bylo z rodiny odebráno** (např.: „*Jsem v DD, protože máma neměla v pořádku papíry.*“). Je možné, že i vychází z nepravdivých informací. Pomozme dítěti porozumět, proč bylo odebráno – je to JEHO minulost. V budoucnu bude tyto odpovědi hledat, avšak již ne v bezpečném prostředí těch, kteří jej mohou podpořit. Pokud dospívající není seznámen se svou minulostí, vytvoří si vlastní teorii. A v dospělosti bude na vypořádání se s ní sám.

- Případné otevírání starých případů

Trvá nadále důvod, proč bylo dítě z rodiny odebráno? Má být dospívající v DD i nadále? Ve 14 letech je schopné se o sebe více postarat, než tomu bylo např. v jeho 5 letech při odebrání z rodiny... Co si přeje dospívající? Má jasnou vizi ve své budoucnosti, že se nejpozději v 18 letech vrátí do rodiny? Jaký je jeho vztah a kontakt s rodinou? Nesetrvávejme jen v pohledu, jaká byla minulost v rodině. Ideální rodič konkrétního dítěte není rodič dle našich představ.

V aktivitě projektu se ukázalo ve 4 případech ze 13, že dítě ve svých vizích k budoucnosti počítalo s jasným návratem domů nejpozději v 18 letech a zároveň, že jeho rodič měl dlouhodobý zájem vzít si dítě zpátky domů a dítě jej bezproblémově navštěvovalo roky. Mnohdy návrat do rodiny rodiči nedovoluje jeho situace (např. samoživitel s dalšími dětmi) a potřebuje pomoci, aby to zvládl řešit (ideálně se sociálně aktivizační službou). Může si nevěřit, mít pocit, že selhal. Potřebuje dát do pořádku dluhy, najít vhodné bydlení, ušetřit na kauci, pomoci před a po návratu dítěte domů atd. Pokud byla těmto rodičům dána na případovém setkání důvěra a společně jsme hledali (i opakovaně) cesty, jak by šel návrat uskutečnit, návrat dospívajícího se vydařil. Dospívající ani po roce návratu domů nejevili známky problémového chování, naopak velmi vyzráli, myšlenkově, pocitově, našli si nové záliby, odezněly úzkosti, přestali být medikováni apod.

Je možné, že rodina (ale i dospívající) dlouhodobě nespolupracuje s OSPOD a službami jen proto, že si dlouhodobě nerozumí se sociálním pracovníkem OSPOD. V takovém případě se osvědčila **výměna sociálního pracovníka z podpůrných důvodů pro rodinu a dítě.** Dítě i rodina se pak otevřely spolupráci. Nebo se stává, že byla rodina za posledních pár let zavalena tak velkým množstvím sociálních pracovníků, kteří se u nich doma po odebrání dítěte vyskytovali, že už nemá ke spolupráci důvěru. Nechce se svěřovat dalším a dalším lidem. Každý případ se pochopitelně musí vyhodnotit individuálně. Nezaměňujeme nezájem rodiče spolupracovat s jeho rezignací – například na to, spolupracovat s tak velkým množstvím lidí.

Tranzitní péče pro dítě po návratu domů je nezbytná, a to alespoň rok po návratu domů, pokud bylo delší dobu v ústavní péči, a to i když je již v dospívajícím věku například 16 let. Děti vždy řeší: „*Pokud půjdu domů, co když se zase vrátím?*“ V rodině může nastat proces znovu sblížení, je potřebná např. rodinná terapie k nápravě vztahů... Po návratu domů dítě čekají změny, bude řešit, jak jej vnímají druzí (třeba jako „*toho, kdo byl v děčáku*“), bude otvírat stará traumata, hledat odpovědi. Mohou se mu zhoršit známky ve škole, protože pro něj v tu chvíli budou důležitější jiné věci.

2.1.4. Četnost PK

V pracovní skupině jsme se shodli, že PK vnímáme jako stěžejní pracovní nástroj v přípravě dětí a mladistvých na odchod z DD. Je tedy nezbytně nutné, aby byla realizována vždy na začátku tří stanovených období (13+, 16+, 18+). Následně pak v rozsahu **minimálně 1x za rok**, a to s ohledem na individuální situaci dítěte.

Odstupy mezi jednotlivými PK by měly být v minimálních časových intervalech, musí být však stanoveny tak, aby byly reálně zvládnutelné.

Ukázalo se, že ideální pro tato setkání je realizace **od 13 let věku dítěte a pravidelně, ideálně 1x za rok. Ne jednorázově.**

A že ideální pro setkávání není jen forma klasické případové konference, ale i rodinné konference či případového setkání realizovaného dětským domovem.

Pozn. z dotazníků zpětné vazby 26 účastníků workshopu „Vraťme dospívajícím dětem z dětských domovů hlas. Jejich hlas“, realizovaného v dubnu 2025, vyplynulo, že podle **65,4 %** respondentů (ze strany OSPOD, DD a sociálních služeb) by se případové konference /setkání zaměřené na budoucnost dospívajících měly realizovat (od 13 let) **1x ročně**, 23,1 % odpovědělo dokonce že 1x za půlrok, 11,5% 1x za dva roky.

2. PARTICIPACE DÍTĚTE

Strana 13

Na co si dát při realizaci participačních procesů v praxi pozor?

Děti neznají mechanismy, jak podat svůj návrh a jak s jejich připomínkami vedení naloží. Nerozumí důvodům, proč v některých případech bylo rozhodnuto tak, jak bylo rozhodnuto, a tato nedorozumění vyvolávají nepochopení a konflikty....

Osvědčilo se vytvořit dospívajícímu na případové konferenci **bezpečný prostor pro sdílení**. Přání dospívajícího v DD ve věku 14 až 18 let tj. „čím chci být“ se vyvíjejí, často od těch nereálných, přes stále měnící se, až po ustálená, ale často riziková přání. Je to proces, kdy se osvědčuje dětem naslouchat, tam vzniká důvěra. Tento proces bývá podceňován ve smyslu: „*To je zbytečná ztráta času, on to stále mění...*“ Ve věku dospívání se identita dítěte utváří a k tomu je třeba čas a bezpečný prostor.

Nezpochybňujeme to, co říká – soustředíme se na proces, kterým provázíme.

Formalismus

*Formalismus je obrazem nedůvěry v participaci a vrací nás do úrovně neparticipace do tzv. symbolické účasti. Systém setkávání dětí s vedením je zaveden, děti mají prostor sdělovat své připomínky, ale pedagogové a vedení je dále nijak nezohledňují. Děti dostávají hlas pouze symbolicky, dospělí mu nepřikládají žádný význam a nepřiznávají dětem skutečný vliv. **Takový přístup vede k tomu, že děti přestávají vidět smysl ve vyvíjení vlastního úsilí a už pouze rezignovaně vyjadřují nesouhlas se systémem.***

Na případovém setkání je proto vhodné vracet pozornost k dítěti, nemluvit před ním o něm „jako by tam nebylo“. Navrhovat dospívajícímu způsoby řešení v budoucnu, a to i tehdy, když se domníváme, že jeho cesty jsou rizikové, nereálné. Může se stát, že příliš přesměrováváme jeho pozornost. Přitom lze jeho přání ponechat, rozvést je a stejně tak rozvést i jiné cesty. Konáme pouze v „zájmu dospívajícího dítěte“, kdy ošetřujeme rizika, nebo „podle hlasu dospívajícího dítěte“, kdy ono samo je zapojeno do toho, aby přemýšlelo nad riziky, která mohou nastat?

Poznáme rezignované odkývání?

Dále viz kapitola 7 - realizační postupy a prostředky.

Děti jsou motivované k participaci, když:

- *je řešený problém významný a smysluplný pro všechny zúčastněné strany,*
- *jsou participativní aktivity zajímavé a zábavné,*
- *jim participace přináší užitek (např. vědomí, že přispěly k přínosné změně, že názory byly vyslyšeny nebo že získaly nové dovednosti),*
- *se cítí být respektované a jejich účast je skutečně oceněna (pochvalou, poděkováním), je jim poskytována zpětná pozitivní vazba.*

Může se stát, že je dospívajícímu vybrána taková cesta budoucnosti, která nezatíží dospělé v přípravě, což může být jeden z důvodů, proč tato cesta selže, pakliže dítě z DD odejde.

Strana 17 až 19

6. OBDOBÍ SPOLUPRÁCE

6.1. Setkání 13+ (začátek spolupráce, volba školy, ...)

Je to období dospívání, kdy otvíráme s dítětem témata jeho budoucnosti. Jsme citliví a vnímaví, otevření zdánlivě naivním představám o jeho budoucnosti. Zapojujeme dítě do rozhodovacích procesů, např. koho by chtěl na setkání o jeho budoucnosti mít. Můžeme setkání pojmout jako oslavu. Je vhodné v tomto období dospívajícího propojit s doprovázejícím člověkem.

Níže uvedené vychází ze zkušenosti z aktivity projektu...

Velkou úlohu sehrává také **škola**. Při výchovných potížích dítěte se stává, že škola nerozumí problematice dětí z dětských domovů, nechápe citovou deprivaci, dítě nepřiměřeně trestá, nedává prostor pro individuální nastavení spolupráce. Je vhodné zapojit učitele do případové konference, kde může učitel lépe porozumět, proč se věci dějí tak, jak se dějí, a může dítě podpořit a motivovat. Pokud jej učitel inspiruje, může to být v životě dospívajícího dítěte z DD zásadní bod obratu.

Můžeme začít otevírat s dítětem i otázku, jestli je pro něj vhodný **internát** – jak to v reálném životě na internátě vypadá, jak vypadá kontakt s DD v tomto období, jaké to má výhody a nevýhody a především, jak by se tam dítě mohlo cítit, jestli si to přeje. Pro nás jako dospělé je otázka – je právě pro toto dítě internát vhodný? Jestli je možné, aby se více osamostatnilo a zapojilo do běžné společnosti, anebo naopak na to není připravené a problémy mohou narůstat (např. šikana, přístup k autoritám, pocit „svobody“ – mohu si dělat, co chci, apod.). Aby předčasným krokem na internát nenásledovala cesta do DVÚ vzhledem k narůstajícím potížím, které DD nebude moci na dálku ošetřit.

Některé děti jsou více **introvertní** a při hromadném případovém setkání se zejména na počátku těchto setkávání nemusí cítit dobře. Je důležité dítě na setkání připravit. Zapojit jej do toho, koho tam chce mít. A množství lidí omezit tak, aby se na setkání cítilo dobře. Hledejme jinou variantu setkání, která pro něj bude ohleduplná a vhodná.

A dále, i když jsou případová setkání věcí skupiny, buďme prosím vnímaví k intimitě. Např. otázka: „*Bereš už antikoncepci?*“ na setkání nepatří.

6.2. Setkání 16+ (škola vs. Práce)

...Období, kdy má dítě řadu práv a je nutné s ním **pracovat již jen jako s partnerem, nikoliv jako s objektem naší pomoci a snahy...**

Pro budoucí život mladého člověka, který zažil pocit nestability a vykořenění, je zvláště – více než pro jiného – důležité najít správné vzdělání a vhodné povolání, **aby studoval opravdu to, co jej těší** a dokázal se realizovat, učil se překonávat překážky a něco pro to udělat. Pokud v životě jiné jeho okolnosti „selžou“ (rozchod s partnerem, ztráta bydlení...), může to být právě práce a parta lidí v ní, kteří jej podpoří.

Na případových setkáních pro dospívajícího ve věku od 15 až 16 let, je velmi přínosné nechat dospívajícího, **ať si sám zvolí, koho chce a nechce na setkání mít**, koho vítá (může to být jen jeden z rodičů, ke kterému má důvěru, může to být – ale i nemusí – vychovatel, učitel apod.), může si sám zvolit, kdo mu na takovémto setkání bude oporou a je třeba to respektovat. Je vhodné se dítěte na tuto otázku zeptat opakovaně, aby se nad tím učil zamýšlet. Lze to podpořit i naslouchajícím doprovázejícím člověkem. Využijme tohoto setkání jako nástroje k tvorbě jeho vlastní budoucnosti. Neurčujeme my jemu, jakou bude mít budoucnost, tvoří si ji sám a setkání podpůrné sítě mu k tomu může vypomoci.

Je důležité seznámit dítě dostatečně **včas** s tím, **co by následovalo, kdyby v dospělosti opustil školu a dětský domov**. Seznámit jej včas = dokud nám naslouchá. Dokud pro něj vidina blížící se představy o dospělosti nebude silnější. Věnujme v jeho 17 letech pozornost tomu, jaké má možnosti bydlení od 18 let, jaké podmínky pro život v DD po 18, co to obnáší a co obnáší odchod z DD – na co vše pak bude „sám“ (ne ve smyslu strašení, ale ve smyslu informování). Pokud se to dozví měsíc před 18. narozeninami, už vás pravděpodobně neuslyší, má už své představy. My splníme formalitu, jemu to ale nepomůže.

Je dobré v tomto věku uvážit, nakolik je dítě mentálně vyspělé, je-li třeba jej ještě **ochránit** a jakým způsobem, aby v dospělosti nebylo snadno svojí nevypěstostí a naivitou zneužitelné (např. finančně).

Stává se, že **při výchovných potížích**, které mohou v tomto věku nastat, dospělí opomíjejí to, že v DD jsou děti, které byly traumatizované a příliš stroze vyhodnocují: „Teď už jsi skoro dospělý, musíš si nést sám zodpovědnost za své činy.“ Nezapomínejme prosím, že i v tomto období – a speciálně v tomto, nás mohou velmi potřebovat. Podívejme se na svět jejich očima.

Strana 20 až 21

Ideální započítí spolupráce se soc. kurátorem se jeví 1 rok, max. 1,5 roku před 18. rokem věku, dle složitosti případu....

Podle vyhodnocení aktivity projektu se představení sociálnímu kurátorovi děje až před 18. rokem, dítě k němu nemá důvěru.

Cíle pro dané období:

Podnětné otázky: Kde by sis přál žít, v jaké lokalitě, v jakém městě a místě? A s kým? Jaký bys měl kontakt s rodinou, se sourozenci? Láká tě ještě návazné vzdělání? Jaké? Co pro to můžeš udělat? Apod.

Cíl 1) pracovní návyky, brigáda – zásadní úkol

Neodkládejme možnosti dospívajícího něco se naučit (třeba formou brigády) na budoucnost „až...“ nebo na dobu, kdy je to pro dospělé zdánlivě jednodušší (až bude na internátě, až mu bude 18). **Podchyťme jeho zájem ve chvíli, kdy se objeví.**

7. POSTUP PŘÍPRAVY - JAK TEDY ZAČÍT?

Strana 24 až 25

REALIZAČNÍ POSTUPY A PROSTŘEDKY

Svou roli hraje i **prostředí**, v jakém je setkání uskutečněno. Úřední prostory jsou pro toto nevhodné, aktivují pocit stísněnosti, kreativitu vystřídá poslušnost, například tehdy, když dospívající vítá na setkání své rodiče, avšak ti ve stejných prostorách řešili odebrání dítěte. Pro tento případ setkání ve věci podpory budoucnosti dítěte je lépe zvolit útulný prostor

s navozením rodinné atmosféry. Ideální je i **prostor v dětském domově**, kde to dítě zná a je to pro něj bezpečné prostředí.

Podstatné na případovém setkání je rovněž **udržení propojení mezi dospělými v síti kolem dítěte** a společné naladění se (dá se domluvit před uskutečněním setkání). Pokud se na případovém setkání jeden dospělý pokouší dítě pozitivně naladit, druhý to devalvuje, třetí jen pasivně přihlíží, je to velmi znát na kvalitě a důvěryhodnosti setkání pro samotného dospívajícího.

Na případových konferencích /setkáních zaměřených na přípravu a podporu dítěte v jeho budoucnosti je třeba vést v patrnosti:

S kým se propojit (co se osvědčilo)

Na případových setkáních se osvědčila volba **facilitátora/moderátora** nezávislého, nestranného, profesně i emočně neangažovaného, který není pracovníkem OSPOD.

Propojení a naslouchání klíčových sociálních pracovníků OSPOD **dětskému domovu** (tj. tomu, koho dítě denně zná) je zásadní.

Osvědčilo se pozvat na případová setkání pro dospívajícího nejbližší podpůrné **dospělé osoby, které tam chce mít** – ne ty, které tam dospělí chtějí mít.

Podpořit **živé propojení dospívajícího s těmi z rodiny**, s nimiž má dlouhodobě telefonický a písemný vztah a **počítá s nimi** ve své budoucnosti.

Osvědčila se **práce s rodinou**, i když je dítě v DD, a to před a minimálně rok po návratu dítěte domů.

Osvědčilo se **zapojení sociálních služeb** do pomoci rodině, a to i po návratu dítěte domů.

Tranzitní péče i pro dospívajícího po návratu domů.

Terapeut nebo krizový intervenent pro děti z DD.

Zapojení služby **sociální rehabilitace**.

Hlas dospívajícího po návratu domů: „*Přeji všem dětem z DD, aby je někdo doprovázel. Někdo, kdo není ani z DD, ani z OSPOD.*“

Jaké přístupy k dospívajícím se neosvědčily

Případové setkání jako výchovná komise, říkat dospívajícímu na tomto setkání zaměřeném na podporu jeho budoucnosti, proč by neměl něco dělat a co dělal špatně, řešit zde minulé spory.

Věnovat pozornost na tomto setkání tomu, **co se nepovedlo**. Tento přístup vede k pocitu, že se to nepovede ani příště, vytváří negativní atmosféru a nevede k otevřené komunikaci, může zbytečně devalvovat jeho sebevědomí a motivaci. Soustředíme se raději na hledání cest, jak se do budoucna posunout.

Mluvit o něm, jako kdyby tam nebyl. Je důležité, aby se cítil součástí diskuse o své budoucnosti. Pokud ho z ní vynecháme, ztratí se důvěra a jeho aktivní zapojení.

Devalvovat jeho sny a přání. Pokud zlehčujeme nebo kritizujeme jeho plány a sny s cílem najít „praktická řešení“, můžeme ztratit důvěru, kterou do nás vložil, a dítě se uzavře. Místo toho je důležité naslouchat a respektovat jeho vize a pomoci mu najít reálné způsoby, jak je dosáhnout.

Kritizovat jej – snižujeme tím jeho sebevědomí a uzavírá se naší komunikaci a tvoření své budoucnosti s námi.

Manipulovat s tím, koho chce mít na případovém setkání – znehodnotíme tím celý záměr setkání a narušujeme jeho důvěru v lidi, které si vybral, my sami pak nebudeme schopni rozpoznat, za čím opravdu jde. Docílíme „rezignovaného odkývání“.

Manipulovat s ním – ve smyslu: „*Je pěkné, že chceš jít do Ostravy, ale máme pro tebe lepší cestu, tady ten byt – a tohle si poslechni.*“. To může vést k tomu, že dítě udělá to, co chceme my, ale nakonec si stejně zvolí svou cestu bez ohledu na rizika. Místo toho bychom měli diskutovat všechny možnosti, i když jsou nereálné, a společně najít realistické kroky. V 17 letech on si zvolí, ne my jemu! Jednejme s ohledem na reálná rizika, ne ve smyslu je odstranit, ale ve smyslu, jako kdyby se to již dělo. Pomozme dospívajícímu vytvořit cesty, jak by to šlo (např. „*Chceš žít v Ostravě? Za kým bys tam jel? Zkusíme mu zavolat? Jak se tam dopraviš? Znáš Ostravu?*“ atd.).

Stres dítěte na setkání – pokud dítě prožívá stres nebo pláče na setkání o jeho budoucnosti, není to atmosféra pro rozvoj jeho snů a přání. Je důležité dbát na to, aby prostředí bylo podporující a bezpečné.

Co se osvědčilo (podle hlasu dítěte)

Budme pozitivní, chvalme.

Ptejme se ho na jeho pohled na věc, navracejme diskusi k němu.

Sjednoťme se s ostatními na případovém setkání v podpoře dítěte.

Forma případového setkání (co se osvědčilo)

Pokud je to potřeba (snížit stres u dítěte, nebo pokud je setkání zaměřeno i na širší téma, než na budoucnost dítěte – např. spolupráce s rodiči, jak navrátit dítě domů), **je vhodné rozdělit setkání na tři části**, jednu s dítětem, pak intenzivnější druhou část bez něj, pak dítě plně navrátit do procesu setkání, s výsledky, na čem jsme se shodli. Toto je individuální podle věku a mentální vyzrállosti dítěte.

Forma zápisu OSPOD – efektivnější pro proces tohoto druhu setkání zaměřeného na budoucnost dítěte je zachytit pouze **to nejpodstatnější**.

Je vhodné podpořit tento druh setkání **změnou prostředí, tak, aby to byla oslava zájmu o dospívající dítě** (soukromí, pohodlné posezení, občerstvení, světlá místnost).

Budme opatrní, pokud si dítě na toto setkání přizve **dospělého sourozence, který rovněž prožil DD**, aby jeho přístup byl zdravý, povzbudivý a podpůrný. Pakliže není, vstupme do toho a přesměrujme... Mohou se na setkání sejít traumatizovaní jedinci s narušenými vztahy. Např. je dobré se vyhnout radám od sourozence typu: „*Když já jsem to dokázal, tak ty to taky dokážeš.*“

Ukazuje se, že vhodnější forma případových setkání by byla následující:

Jako **svolavatel** případového setkání ve věci přípravy a podpory dítěte na jeho budoucnost by byl vhodnější **dětský domov**. Na této formě se může OSPOD a DD společně domluvit, aby se DD s OSPODem nekřížil, kdyby OSPOD chystal případovou konferenci po své ose. S OSPODem je podstatná především případová konference před zletilostí (propojení s kurátorem) nebo pakliže by se otevřel návrat dítěte domů. DD by tedy mohl realizovat setkání od 13 let jednou ročně. Níže uvedená forma byla konzultována v rámci aktivity projektu s řediteli DD.

DD jako svolavatel [setkání na podporu budoucnosti dítěte](#)

DD by zaslal pozvánku a projednal datum s OSPOD – OSPOD by vyhodnotil, zda se zúčastní. Informoval by rovněž ohledně volby účastníků. OSPOD by byl DD nápomocen.

DD by svolal síť kolem dítěte dle zájmu dítěte (ne vychovatel, kterého dítě nechce apod.). Ideální by byla přítomnost doprovázejícího (někdo, kdo není ani z DD, ani z OSPOD a kdo dítě zná).

DD by měl jednotnou formu zápisu (jen k čemu se došlo), zápis by odeslal OSPODu.

DD by dodržel náplň dle metodiky – tj. ne výchovná komise, motivačně, pozitivně...

Pozn. z dotazníků zpětné vazby účastníků workshopu vyplynulo, že podle **65,4 %** respondentů by měl být **svolavatelem DD**, podle 26,9 % OSPOD a podle 7,7 % jiný subjekt.

Strana 38

9. Specifika a rizika daného věku

Tato kapitola je určitým připomenutím a doplněním, že ne vždy jsou některé věci jednoduché, jak se zdají. Je nutné si uvědomit, že děti a mladí dospělí, kterým chceme pomoc, jsou mnohdy traumatizovaní z toho, co prožili, a se více či méně promítá do jejich dospívání a ovlivňuje to i jejich přípravu na samostatný život - tedy vnímání hodnot, jejich postojů apod. Prožitá traumata společně s dospíváním pak tvoří mix, který často naráží na odborníky, kteří „to přece myslí dobře a v zájmu dítěte, které si toho dokonce neváží.“....

Umí systém pracovat s dětmi, které se nepodřídí a jejichž citová deprivace, daná i ústavní výchovou, se projevuje ve výsledku jako lhaní, agresivita, manipulace, nerespektování autorit, narůstání problémů – drobné krádeže, lži, záškoláctví, útěky? Pro DD je náročné tento stav zvládnout ve skupině dalších dětí. Stává se, že ještě dříve, než dojde k trestné činnosti, se řeší

přemístění do DVÚ. Pokud přemístění je skutečně opodstatněné, jaký zvolíme způsob? Přemístění do DVÚ, které bude dospívající vnímat jako trest, odstrčení ve chvíli, kdy selhal, nebo takové, které pro něj bude krok na jeho životní cestě? Je vhodné, aby takovýto dospívající měl vedle sebe doprovázejícího, ke kterému má důvěru a který jej tímto procesem a i nadále doprovodí.

„Chybí často zájem dětí o svou budoucnost, mají odlišné představy od reality.“

Aktivita tohoto projektu (po dobu dvou let) jednoznačně ukázala, že většina dětí byla schopná postupně se otevřít myšlenkám na svou budoucnost – kde a jak by žily, co by studovaly, jak by si představovaly svůj život... Pouze pokud byl dospívající mentálně znevýhodněný, nebo pokud jeho citová deprivace působila až do té míry, že byl fixován pouze na přítomnost (která se mu jevila jako bezpečnější), bylo a bude potřeba delšího času. **Není možné od dětí očekávat kompetence, které nerozvíjely.** Ani při sebelepší ústavní péči ze strany DD a OSPODu toto není možné urychlit. Je to velmi individuální proces a je k němu potřeba důvěra od dítěte. Pokud pracovník OSPOD vnímá, že dítěti chybí zájem o jeho budoucnost a má odlišné představy od reality, může dítěti nabídnout „nástroj“ – doprovázení (službu sociální rehabilitace), který jej tímto procesem citlivě doprovodí.

Doplnění metodiky zpracovala: Mia Magenheimová, odborný garant aktivity.

Odborně vyhodnotili:

Mgr.Hana Židová, ředitelka DD Broumov

a Mgr.Václav Mackerle, vedoucí oddělení OSPOD KÚ Královéhradeckého kraje.

Hradec Králové, 2025